

Raziskovalna naloga s področja etnologije

ŽIVLJENJE IN DELO V OSOLINOVEM MLINU V SREDNJIH JARŠAH

Avtorici: Maja Grujič in Andreja Jeretina, 9. razred devetletke

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Osolinov mlin, zadnji izmed številnih mlinov, ki so obratovali v preteklosti na območju Jarš in Rodice, so 19. maja 2006 začeli podirati. Ker je že nekaj let sameval, smo predvidevali, da se bo to nekega dne zgodilo. Zato sva se še pravočasno lotili raziskovanja tega mlina. Natančno sva opisali mlin, ga premerili, skicirali po etažah, slikovno dokumentirali in poiskali ustrezne ustne vire (dolgoletna delavca v njem sta bila domačina Anton Furar in Stane Ivanetič) ter izdelali raziskovalno nalogo, ki že ta trenutek dobiva zgodovinsko-dokumentarni pomen.

POVZETEK:

Na mestu Osolinovega mlina je že pred letom 1825 obratoval majhen lesen mlin. Lastniki mlina so se večkrat menjavali. Leta 1934 je mlin kupil Mihael Osolin iz Domžal, ki ga je najprej preuredil za mletje kamnin, leta 1938 pa v sodoben

valjčni mlin za industrijsko mletje žita. Po drugi svetovni vojni, leta 1948, so neznanci razbili skladiščna okna, da je ogromno žita steklo v Mlinščico, Osolina pa so pod obtožbo, da posluje negospodarno, zaprli. Tako so mu mlin odvzeli in ga nacionalizirali. Mlin je potem deset let obratoval v okviru Mlinske industrije Domžale, nato deset let kot samostojni Kmečki mlin Jarše, od leta 1968 dalje pa v okviru Kmetijskega poskusnega centra Jablje. Po denacionalizaciji leta 1995 so ga prevzeli potomci Mihaela Osolina in v njem mleli do oktobra 2000.

V prvem povojnem obdobju so delavci v njem delali v treh izmenah, mlin pa se ni ustavil niti ob nedeljah. Kasneje je mlin obratoval v eni ali dveh izmenah, vedno pa so se prilagajali potrebam strank in po potrebi delovni čas tudi podaljšali. V mlinu so z mlinskimi stroji upravljali strojniki ali vahtarji, kot so jim rekli, žito in moko pa so pretovarjali delavci (pravili so jim rezerva), ki so bili zadolženi tudi za polnjenje in tehtanje vreč z moko. Do leta 1975 je imel mlin povratno meljavo, ki je od strojnikov zahtevala veliko znanja in pazljivosti, da so lovili zdrobe in jih vračali v valjčne stroje v ponovno mletje, dokler niso namleli moke. Pri avtomatski meljavi (po letu 1975) pa je mletje teklo samo od sebe, strojniki so delo strojev samo nadzirali. Delavci v Osolinovem mlinu so si med seboj pomagali in se vedno dobro razumeli. Žito in moko so tehtali pred strankami, zato se te niso pritoževale. Ker so žito takoj zamenjavali za moko, so bili bolj konkurenčni od ostalih mlinov v okolici.

Mlinska stavba je bila zgrajena v treh etažah. V pritličju je bilo poleg mlina v preteklosti še stanovanje, ki pa je bilo v zadnjih desetletjih prazno. Nad stanovanjskim delom je bilo skladišče za moko. Osrednji del mlinske stavbe je bil iz dveh velikih prostorov. Severni prostori so bili v vseh treh etažah namenjeni skladiščenju žita, v južnih delih etaž pa so bile mlinske naprave. V pritličju mlina se je nahajal koničasti del velike komore za moko, na desni pa je bil dolg oder ali »valjcenpoden«, na katerem so stali štiri valjčni stroji. Pod odrom je bila glavna pogonska os ali transmisija. Iz pritličja mlina so vrata vodila v pisarno, garderobo, k silosom (te so kmalu po zaprtju mlina odstranili) in v koparijo. V njej se je nahajala komora za otrobe, na odru pa je bil lep ohranjen luščilni stroj. Pod odrom se je v jašku iz prvega prostora nadaljevala transmisija. Preostali del velikega prostora je bil skoraj prazen. Z »valjcenpodna« je bil vhod v strojnico (v kateri se bil zgornji del Francisove turbine), vrata k zapornici na Mlinščici in lesene stopnice, ki so vodile na drugo etažo ali »vahtpoden«. Ta etaža je bila že precej izpraznjena. Na njej je stala še tehtnica, komora za rezervno žito, zračni filter in velika komora za moko, ki se je nadaljevala iz pritličja. Na tretji etaži, rekli so ji »plansihterpoden«, so bila tri dvojna planska sejala, dva ventilatorja in zgornji del zračnega filtra, pod ostrešje pa je bila pritrjena zgornja transmisija, ki je te stroje poganjala.

ŽOsolinov mlin je trenutno v rušenju, na pobudo domačinov pa bo morda v nekdanji strojnici »zrasel« majhen muzej, v katerem bodo shranjene nekatere najbolj zanimive in najlepše ohranjene mlinske naprave. Te bodo obiskovalce Učne poti ob Mlinščici, ki poteka mimo mlina, spominjale, da je nekoč na tem mestu stal Osolinov mlin, kateremu smo bili zgodovinske priče tudi mi.